

**ԹԱՐԳՄԱՆՉԱԿԱՆ ԿՈՄՊԵՏԵՆՑԻԱՅԻ ՁԵՎԱԿՈՐՄԱՆ ԵՎ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ
ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՆ ԱՆԳԼԵՐԵՆԻ ՄԱՍՆԱԳԻՏԱԿԱՆ
ԴԱՍԸՆԹԱՑՈՒՄ**

Իգոր Կարապետյան
Աննա Գույումջյան
ՀՊՄՀ, Հայաստան

Ներածություն: Հոդվածում ներկայացվում են թարգմանչական կոմպետենցիայի հիմնավորման հիմնական մոտեցումները, թարգմանչական կոմպետենցիայի բաղադրիչները, գործառույթները, սահմանվում են «կոմպետենցիա», «թարգմանչական կոմպետենցիա», «գրականագիտական կոմպետենցիա», «ռազմավարական կոմպետենցիա» և թարգմանչական այլ կոմպետենցիայի բաղադրիչ համարվող կոմպետենցիաները և ենթակոմպետենցիաները:

Բանալի բառեր: *Գեղարվեստական գրականություն, հաղորդակցական, գործաբանական, միջմշակութային, լեզվական կոմպետենցիա, գրականագիտական կոմպետենցիա, ռազմավարական կոմպետենցիա:*

Հետազոտության նպատակն է սահմանել «թարգմանչական կոմպետենցիա» հասկացությունը՝ հաշվի առնելով անգլերենի ուսուցման մասնագիտական դասընթացի խնդիրները, թարգմանչական կոմպետենցիայի ձևավորման ռազմավարությունը և ուղիները, նրա հիմնական բաղադրիչները:

Հետազոտության խնդիրներն են վերլուծել թարգմանչական կոմպետենցիայի հիմնական բաղադրիչները, գործառույթները, բացահայտել կոմպետենտային մոտեցման ներդրման առանձնահատկություններն անգլերենի ուսուցման մասնագիտական դասընթացում:

Հետազոտության նպատակն է հիմնավորել թարգմանչական կոմպետենցիայի ձևավորման ու զարգացման անհրաժեշտությունն ապագա թարգմանիչների պատրաստման գործընթացում:

Հետազոտական հարցը: Թարգմանության ուսուցման տեսաբանների շրջանում գերիշխում է երկու տեսակետ: Ըստ առաջին տեսակետի՝ ցանկացած երկլեզու անձ կարող է թարգմանություն անել: Սակայն այդ տեսակետը մերժվում է անհրաժեշտ տեխնոլոգիաներով և ռազմավարության թարգմանչական կոմպետենցիա ձևավորելու ու զարգացնելու կողմնակիցների կողմից:

Հարցի վերաբերյալ գրականության մշակվածության ու վերլուծության աստիճանը: Հետազոտության հիմնական խնդիրները լուծելուն նպաստել են թարգմանության ընդհանուր տեսությանը [Комиссаров 1990], ռազմավարությանը [Писурцев 2010, Bergen 2010, Lörscher 1991], բաղադրիչներին [Carrel 1983], կոմպետենցիայի բաղադրիչների վերլուծությանը [Neubert 2000, Schäffner, Beverly, Benjamins 2000] նվիրված աշխատությունները:

Հետազոտության նախնական վարկածը: Թարգմանչական կոմպետենցիայի ձևավորման ու զարգացման ռազմավարությունը, մեթոդական համակարգը պետք է մշակել՝ հաշվի առնելով տվյալ դասընթացում ներգրավված անձանց լեզվական, գրականագիտական, լեզվաբանական մակարդակները, սովորելու դրդապատճառները, թարգմանության ուսուցման ժամանակակից տեխնոլոգիաները:

Հետազոտության մեթոդները: Հետազոտության ընթացքում կիրառվել են պատմահամեմատական վերլուծության, բաղադրիչային վերլուծության, ընդհանրացման ու մասնավորեցման մեթոդները:

Հետազոտության գիտական նորույթը: Բացահայտվել են թարգմանչի մասնագիտական կոմպետենցիայի գործառական և բովանդակային բնութագրերը, հիմնավորվել է թարգմանչական կոմպետենցիայի ստեղծման և բարելավման անհրաժեշտությունն անգլերենի ուսուցման մասնագիտական դասընթացում:

Հետազոտության տեսական նշանակությունը: Ուսումնասիրությունը հնարավորություն է տալիս հստակեցնելու հետազոտության մեթոդաբանական հիմքերը, մեթոդները և ռազմավարությունը, ստեղծելու թարգմանության ուսուցման արդյունավետ մոդել, որը կարող է կազմել մշակվող մեթոդական համակարգի հիմքը:

Հետազոտության գործնական նշանակությունը: Հետազոտության արդյունքները կարող են օգտագործվել ուսանողների ու դասախոսների կողմից անգլերենի մասնագիտական դասընթացում, սեմինարներին և գիտաժողովներին, թարգմանության ուսուցման տեսությունների յուրացման գործընթացում: Հետազոտության հիմնական դրույթներն ու եզրակացությունները կարող են հաշվի առնվել տարբեր մշակումների, դասախոսությունների տեքստերի, ներկայացումների պատրաստման ժամանակ:

Վերջին շրջանում թարգմանաբանության տեսաբանները ահազանգում են, որ թարգմանության որակի վրա բացասաբար է ազդում այն հանգամանքը, որ երիտասարդ սերունդը բավարար չափով գեղարվեստական գրականություն չի ընթերցում: Հիմնական պատճառներից մեկն այն է, որ նրանք հիմնականում օգտվում են համացանցի ընձեռած հնարավորություններից և ընթերցանությունը փոխարինում են վիրտուալ խաղերով, տեղեկատվությունը վերցնում են հատվածաբար՝ լուրջ ուշադրություն չդարձնելով սկզբնաղբյուրների ծագման ու որակի վրա: Շատ դեպքերում երիտասարդ սերունդը բավարար չափով չի յուրացնում մայրենին, առանց որի բավարար իմացության հնարավոր չէ թարգմանություն իրականացնել:

Թարգմանության ժամանակ պետք է հստակորեն գիտակցել, թե ինչ նպատակ է հետապնդում թարգմանությունը, ինչ գործառույթներ է կատարում: Երբեմն թերագնահատվում է հաղորդակցական գործառույթի դերը՝ շեշտադրելով միայն լեզվի գեղարվեստական-գեղագիտական և պոետական հայեցակերպերը [1, էջ 75]:

Ուսանողի թարգմանչական կոմպետենցիան ձևավորվում ու զարգանում է անգլերենի ուսուցման բոլոր փուլերում՝ անկախ այն բանից, թե նա ուսումնասիրության ինչ նպատակ է հետապնդում, քանի որ թարգմանչական կոմպետենցիան անմիջականորեն առնչվում է մյուս բոլոր՝ հաղորդակցական, գործաբանական, միջմշակութային և այլ կոմպետենցիաներին: Երբ վերլուծում ենք «կոմպետենցիա» հասկացության բաղադրիչները, պարզ է դառնում, որ թարգմանչական կոմպետենցիան չի ենթադրում միայն մասնագիտական գիտելիքներ, կարողություններ և հմտություններ: Այն ավելի լայն հասկացություն է. ներառում է ոչ միայն առարկայական, այլև ընթացակարգային, ար-

Ժեքային գիտելիքներ: Այն ենթադրում է նաև որոշակի անձնային որակներ: Թարգմանիչը մշտապես ներկայացնում է որոշակի արժեքային համակարգ և կենսադիրքորոշումներ: Թարգմանության ընթացքում նա պետք է յուրահատուկ երկխոսության մեջ մտնի, որ հասկանա իր ու տեքստի հեղինակի ընդհանրություններն ու տարբերությունները աշխարհայացքի, արժեքային համակարգի, մշակույթի, հաղորդակցական ռազմավարությունների տեսանկյուններից: Երբեմն նա թարգմանում է մի բան, որին հոգեբանական, աշխարհայացքային, կրոնական տեսանկյուններից ուղղակիորեն համաձայն չէ: Նա ստիպված է հաղթահարել իր և թարգմանվող բնագրերի հեղինակների, գաղափարական, հոգեբանական, հանրամշակութային տարբերությունները, երբեմն կարծրատիպերը և միաժամանակ ապահովել մատուցվող նյութի մատչելիությունը, հասանելիությունը: Այսինքն՝ պետք է մտածի ընթերցողի հնարավորությունների մասին:

Որոշ տեսաբաններ պնդում են, որ չպետք է թարգմանչական կոմպետենցիա ձևավորել այն առումով, որ երկու և ավել լեզու իմացող ցանկացած անձ կարող է թարգմանություն անել [9]: Հարիսն ու Շերվուդն առաջ են քաշում «բնական թարգմանության» գաղափարը [7, էջ 96-114]: Նրանց կարծիքով թարգմանիչ դառնալու համար հատուկ պատրաստվածություն ունենալ պետք չէ: Այդպիսի մոտեցմանը դեմ է արտահայտվում Լորշերը, որի կարծիքով «երկլեզվությունը թարգմանիչ դառնալու բավարար նախապայման չէ» [10, էջ 28-32]: Ընդհանուր առմամբ գերակշռում են այն կարծիքները, որ թարգմանչական կոմպետենցիան բազմաբաղադրիչ է այն առումով, որ թարգմանելու համար անձը պետք է ձեռք բերի մի շարք հմտություններ: Առանձնանում են նաև այն մոտեցումները, ըստ որոնց՝ թարգմանչական կոմպետենցիան յուրահատուկ գերկոմպետենցիայի դրսևորում է այն առումով, որ «թարգմանությունը մտագործունեություն է, որը ներառում է ուսումնառության գիտակցական և ոչ գիտակցական գործընթացները» [13, էջ 49]:

Թարգմանությունը դիտարկելով որպես երկու մշակույթի երկխոսություն՝ հնարավոր է դառնում հստակորեն որոշել տեքստի հիմնական գաղափարը: Թարգմանական ու վերլուծական ընթացակարգերն միահյուսվում են: Թարգմանիչը կարողանում է հաշվի առնել տեքստի ստեղծման թե՛ լեզվաբանական, թե՛ արտալեզվաբանական գործոնները: Այսպես, օրինակ, եթե փորձ է արվում սահմանելու թարգմանչական կոմպետենցիան, ապա հետաքրքրություն է ներկայացնում Շաֆների ու Ադաբի մոտեցումը, որոնք նշում են, որ «կոմպետենցիան հիմնականում ներկայացնում է լեզուների, մշակույթների մասին և որևէ մասնագիտական ոլորտին բնորոշ գիտելիքներ» [15, էջ 9]:

Հանսենը սահմանում է «թարգմանչական կոմպետենցիան որպես հմտությունների ու կարողությունների համակցություն, որոնց վրա ազդում է չորս հիմնական գործոն՝ գիտական տերմինաբանությունը, թարգմանական տեսությունները, լեզվական մշակույթները և թարգմանչական տեխնոլոգիաները» [6, էջ 274]: Թարգմանչական կոմպետենցիան բազմաբաղադրիչ է, և այն ենթադրում է ձեռք բերել հաջող թարգմանության համար բազմաթիվ հմտություններ:

Նոյբերտի կողմից սահմանված թարգմանչական կոմպետենցիայի հիմնական հատկանիշներն են «բարդությունը, տարասեռությունը, մոտավորությունը, թափանցիկությունը, ստեղծագործականությունը, իրավիճակայնությունը և պատմականությունը» [11, էջ 5]: Նորդի կարծիքով «թարգմանչական կոմպետենցիան մայրենի (L1) ու օ-

տար լեզուներով է ներառում լեզվական կոմպետենցիան, որը վերաբերում է բառապաշարի ու քերականության ձևական ու իմաստային հայեցակերպերին, լեզվի տարատեսակներին, ռեգիստրին ու ռճին, պայմանական տեքստի տեսակներին, մշակութային կոմպետենցիան (օրինակ՝ թիրախային մշակույթին վերաբերող ուսումնասիրությունները, ներառյալ առօրյա կյանքը, սոցիալական և քաղաքական հաստատություններ), փաստացի կոմպետենցիան երբեմն նեղ մասնագիտական ոլորտներում (օրինակ՝ ամուսնական իրավունքի, տնտեսական քաղաքականության, առևտրի հաշվեկշռի մասին գիտելիքներ, տեղեկատվական տեխնոլոգիաներ և այլն), փաստաթղթերի և հետազոտության վերաբերյալ տեխնիկական կոմպետենցիա (բառարանների օգտագործում, մատենագիտական մեթոդներ, տեղեկատվության պահպանում և այլն)» [12, էջ 146]:

Կարևոր հարց է այն, թե անգլերենի ուսուցման շրջանակներում ձևավորված մասնագիտական առարկաներ դասավանդող դասախոսների թարգմանական, թարգմանաբանական կոմպետենցիան զարգացման ինչ մակարդակ է ապահովում: Ավելին, պետք է հստակորեն տարազատել թարգմանության ու թարգմանության ուսուցման կոմպետենցիաները, քանի որ անձը կարող է լինել լավ թարգմանիչ կամ թարգմանաբանության տեսաբան, սակայն հնարավոր է՝ նրա մեթոդական կոմպետենցիայի մակարդակը բավարար չլինի թարգմանության ուսուցման որևէ դասընթաց նախագծելու ու կազմակերպելու համար:

Կարևոր գործոն է ուսանողի գրականագիտական կոմպետենցիայի մակարդակը: «Գրականագիտական կոմպետենցիա» հասկացությունը ներմուծել է Ջոնաթան Քուլերը, որը սահմանում է այն «որպես անձի ներակա, ներքինացված գրականության կանոնների մասին գիտելիք» [5]: Մի կողմից, օտար լեզուների ֆակուլտետում սովորող ուսանողներն ունեն որոշակի գրականագիտական գիտելիքներ, մյուս կողմից, այդ գիտելիքները համակարգված ու շատ դեպքերում ամբողջական չեն: Օտար լեզուների ֆակուլտետում ուսանողները հիմնականում յուրացնում են լեզվաբանական վերլուծության ընթացակարգերը: Մակայն նրանց գրականագիտական գիտելիքները հիմնականում կաղում են: Արտասահմանյան գրականության դասընթացը որոշակիորեն լրացնում է այդ բացը: Նույնը կարելի է ասել ռճագիտության դասընթացի մասին: Ուսուցման տարբեր փուլերում ուսանողները յուրացնում են ռճական անհրաժեշտ հնարները: Մակայն դրանք ժամանակին ճանաչելու ու դրանց համարժեքները գտնելու կարողությունները ձևավորվում են երկարատև վարժանքների միջոցով:

Այսպիսով՝ դժվար է խոսել գրականագիտական անհրաժեշտ կոմպետենցիայի ձևավորման մասին հատկապես անգլերենի մասնագիտական ուսուցման նախնական ու միջին փուլերում: Դրանով է պայմանավորված այն միտումը, որ ուսուցման հատկապես նախնական փուլում ուսանողները փորձում են բառացի թարգմանություն անել՝ նույնացնելով բառացի ու համարժեք թարգմանությունը:

Ակնհայտ է, որ թարգմանական կոմպետենցիան ձևավորվում է երկարատև աշխատանքի արդյունքում: Նրա հիմնական բաղադրիչները են տեքստի տիպաբանական, գործառական և հանրամշակութային բաղադրիչները:

Գեղարվեստական տեքստը ստեղծագործական գործընթացի արդյունք է, ստեղծագործական գաղափարի մարմնավորում: Ցանկացած արվեստի գործ տեղեկատվական առումով բազմաբնույթ է. այն հիմնականում կարող է պարունակել տեղեկատվության տարբեր տեսակներ՝ փաստական, հուզական-մոտիվացնող, հասկացութային: Գրա-

կան տեքստերն արտացոլում են ինչպես անհատի (հեղինակի), այնպես էլ լեզվակիրների լեզվական ու ազգային աշխարհի պատկերը: Ավանդական մեթոդիկայում հիմնականում շեշտը դրվում է լեզվակիրների լեզվական պատկերի ուսումնասիրության վրա: Մակայն դժվարություն է ներկայացնում թե՛ հասկանալու, թե՛ վերարտադրելու, թե՛ բացատրելու տեսանկյուններից լեզվակիրների ազգային պատկերը: Այդ պատկերը հեշտ է յուրացվում լեզվակիրների հետ անմիջական շփման ընթացքում ու արդյունքում: Թարգմանություն իրականացնող ուսանողը առավելապես ընթերցում է անգլերեն բնագրեր, սակայն հազվադեպ է մասնակցում լեզվակիրների հետ համապատասխան քննարկումներին: Մի բան է, երբ թարգմանությունն իրականացնում է համադասական երկլեզու անձը, երբ երկու լեզվին տիրապետում է հավասար մակարդակում: Մեկ այլ հարց է, երբ նա թարգմանում է մի լեզուն (այս դեպքում՝ անգլերենը), որին ավելի վատ է տիրապետում, քան իր մայրենին: Առաջ է գալիս նախևառաջ թարգմանվող տեքստը հասկանալու հիմնախնդիրը: Շատ դեպքերում հանրամշակութային կոմպետենցիայի ձևավորվածության ցածր մակարդակն է խոչընդոտում:

Թարգմանություն կատարելու համար պետք է ուսուցման ընթացքում ձևավորել ու զարգացնել ուսանողների ակադեմիական գրագրության հմտությունները: Նրանք պետք է սովորեն սրբագրել տեքստը, խմբագրել և, իհարկե, գնահատել կատարված աշխատանքը: Ակնհայտ է, որ նշված և այլ հմտություններ պետք է ձևավորել ու զարգացնել անգլերենի ուսուցման մասնագիտական դասընթացներում, երբ սովորեցնում են ուսանողներին թարգմանել մասնագիտական մակարդակում՝ թե՛ թարգմանիչներ պատրաստելիս, թե՛ թարգմանությանն առնչվող ոլորտներում աշխատել նախապատրաստելիս: Այսպիսով՝ խնդիր է դրվում շարունակաբար հարստացնելու թարգմանիչներ պատրաստելու մանկավարժական ու մեթոդական գործիքակազմը, կիրառելու ուսուցման նոր ռազմավարություններ, մեթոդներ ու ընթացակարգեր:

Հետազոտողներն առանձնացնում են թարգմանչական կոմպետենցիայի կառուցվածքում ռազմավարական կոմպետենցիան [2]: Ինչպես նշում է Չեստերմանը, «թարգմանության ռազմավարությունների ընդհանուր բնութագրերը հետևյալն են. 1. նրանք ներառում են տեքստի մտաշահարկում, 2. գործնական կիրառություն ունեն, 3. նպատակաուղղված են, 4. կենտրոնացված են մի խնդրի շուրջ, 5. կիրառվում են գիտակցաբար: 6. միջսուբյեկտիվ են» [6, էջ 255-280]: Ըստ Բերգենի դասակարգման՝ ռազմավարությունները բաժանվում երեք խմբի՝ 1. ըմբռնման ռազմավարություններ, 2. փոխանցման ռազմավարություններ, 3. արտադրության կամ սերման ռազմավարություններ. Ըստ այդմ՝ սկզբում մենք կարողում և ընկալում ենք տեքստը: Երկրորդ փուլում մենք վերլուծում ենք սկզբնաղբյուր տեքստի և թիրախայինի տեքստի միջև եղած տարբերությունները, որոշում ենք ռազմավարությունների տեսակները, որոնք մենք կարող ենք օգտագործել: Եվ ավարտական փուլում ստեղծում ենք համարժեք տեքստ՝ թիրախային լեզվով [3, էջ 109-125]: Լորշերն առանձնացնում է ինը հիմնական տարր, կամ, ինչպես նա է անվանում, թարգմանության ռազմավարությունների կառուցման բլոկներ: Դրանք են թարգմանության ռազմավարությունների բնօրինակները.

1. թարգմանական հիմնախնդրի գիտակցում,
2. թարգմանական խնդրի խոսքայնացում,
3. թարգմանական խնդրի հնարավոր լուծման որոնում,
4. թարգմանական խնդրի լուծում,

5. թարգմանական խնդրի նախնական լուծում,
6. թարգմանական խնդրի լուծման բաղադրիչները,
7. թարգմանական խնդրի լուծումը դեռ պետք է գտնել,
8. թարգմանական խնդրի բացասական լուծում,

9. խնդրի բացահայտում սկզբնաղբյուր լեզվի տեքստն ընկալելու ընթացքում [10, էջ26-32]:

Հոնիգը շեշտադրում է վերձանաչողական ռազմավարության դերն այն առումով, որ ուսանողները պետք է, ըստ նրա, կիրառեն մակրո-ռազմավարություններ (ռազմավարություններ, որոնք իրականացվում են դիսկուրսի մակարդակում)՝ հավասարակշռելու համար միկրոմակարդակում կատարված գործընթացները: Հոնիգի կարծիքով դասավանդողներն ու ուսանողները պետք է հստակորեն գիտակցեն, թե ինչ մտավոր գործընթացների մեջ են ներգրավված թարգմանության մեջ: Ահա թե ինչու Հոնիգը կարծում է, որ «մենք պետք է սովորեցնենք ուսանողներին զարգացնել ինքնավստահությունը որպես թարգմանիչներ: Այսինքն՝ նրանք պետք է գիտակցեն իրենց մտագործունեությունը» [8, էջ 87]: Սրանից հետևում է, որ Հոնիգի մոդելը ռեֆլեքսիվ է, ավելի ճշգրիտ՝ ինքնառեֆլեքսիվ: Պատահական չէ, որ Հոնիգը սահմանում է լեզվական կոմպետենցիան դիսկուրսի ու ոճի մակարդակներում որպես բնագոյային երկլեզու կոմպետենցիա: Մակրոռազմավարությունների կիրառման մակարդակում, ըստ նրա, թարգմանչի վարքագիծը ավտոմատացվում է, իսկ թարգմանչական խնդիրները լուծվում են մենթալ մակարդակում: Դա ենթադրում է շեշտը դնել հենքային գիտելիքների, թարգմանչի սխեմատայի շարունակական զարգացման վրա: Ինչպես հայտնի է ճանաչողական լեզվաբանությունից, «սխեմատան ներկայացում է ամբողջական ճանաչողական կառույցները, որոնք բաղկացած են տիեզերքի մասին մեր գիտելիքներից» [14, էջ 33-58]:

Քարելը ենթադրում է, որ լեզվական ունակությունը, փաստորեն, անհատի հենքային գիտելիքի կամ սխեմատայի մի մասն է կազմում [4, էջ 183-207]: Այն ինչ-որ առումով հաղորդակցական կոմպետենցիա է՝ հիմնված ինչպես դեկլարատիվ, այնպես էլ ընթացակարգային գիտելիքների վրա:

Այսպիսով՝ թարգմանչական կոմպետենցիան հիմնվում է լեզվական կոմպետենցիայի վրա, որը բնութագրվում է բառային, քերականական գիտելիքներով: Այն ներառում է տեքստաստեղծ, խոսույթաստեղծ կոմպետենցիան, որը ենթադրում է ստեղծել տարբեր տեքստեր՝ համաձայն այս կամ այն լեզվի կանոնների, ինչպես նաև բացահայտել երկու և ավել լեզուների կանոնների հարաբերակցությունը:

Եզրակացություն

Համապատասխան գրականության ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ կոմպետենտային մոտեցման կիրառումը հնարավորություն տվեց թարգմանաբաններին և թարգմանության ուսուցման տեսաբաններին կիրառելու նոր տեխնոլոգիաներ ու մեթոդներ թարգմանության ուսուցման գործընթացում: Մակայն որոշ հետազոտողներ համոզմունք հայտնեցին, որ ցանկացած երկլեզու անձ կարող նաև թարգմանություններ անել, և թարգմանչական կոմպետենցիա ձևավորելն ուսումնական պայմաններում նպատակահարմար չէ: Թարգմանության ուսուցման տեսաբաններն աստիճանաբար սկսեցին վերլուծել թարգմանչական կոմպետենցիայի բազմաբաղադրիչները: Առանձնանում են նաև այն մոտեցումները, ըստ որոնց՝ թարգմանաչական կոմպետենցիան յուրահատուկ գերկոմպետենցիայի դրսևորում է այն առումով, որ թարգմանությունը

մտագործունեությունն է, որը ներառում է ուսումնառության գիտակացական և ոչ գիտակցական գործընթացները: Հիմնականում հետազոտողները միակարծիք են, որ թարգմանչական կոմպետենցիայի հիմքում ընկած են լեզվական, լեզվաբանական, գործաբանական, մշակութային, հանրամշակութային և այլ հաղորդակցական կոմպետենցիայի հիմքը կազմող կոմպետենցիաները: Թարգմանության ուսուցման տեսանկյունից առանձնանում են հատկապես մշակութային ու տեխնիկական կոմպետենցիաները:

Դրական միտում է նաև այն, որ թարգմանության տեսաբաններն ու մեթոդաբանները հստակորեն սկսեցին տարազատել թարգմանության և թարգմանության ուսուցման կոմպետենցիաները:

Առանձնահատուկ նշանակություն ունի գրականագիտական կոմպետենցիան, որն անհրաժեշտ է թե՛ նախաթարգմանական վերլուծության, թե՛ բուն թարգմանական փուլերում:

Հնարավոր չէ պատկերացնել թարգմանչական կոմպետենցիան առանց հաղորդակցական կոմպետենցիայի զարգացման, քանի որ թարգմանիչը պետք է կարողանա խոսքային տարբեր իրադրություններում հնարավորինս ճիշտ և ամբողջական որոշել հաղորդվող, փոխանցվող հանրամշակութային տեղեկատվությունը: Թարգմանիչը հոգեբանական առումով պետք է լինի լավ պատրաստված, մտքով՝ ձկուն, տեսակով՝ հետաքրքասեր: Նա թիրախային լեզվով պետք է ընթերցի գեղարվեստական և այլ ուղղվածության մեծածավալ գրականություն: Միջմշակութային առումով պետք է լինի հանդուրժող, համբերատար, ներողամիտ, պետք է կարողանա կիրառել տարբեր՝ բուն թարգմանական, ուսուցման ռազմավարություններ:

Այսպիսով՝ խնդիր է դրվում կիրառելու ուսուցման նոր ռազմավարություններ, մեթոդներ ու ընթացակարգեր: Հատկանշական է այն, որ թարգմանության ուսուցման տեսությունների շրջանակներում մշակվում են ոչ միայն թարգմանության ռազմավարություններ, այլև մակրոռազմավարություններ ու միկրոռազմավարություններ:

Հետագա հետազոտական հեռանկարներ, առաջարկություններ: Թարգմանչական կոմպետենցիայի ձևավորման ու զարգացման մեթոդական համակարգը պետք է ներառի ընդհանուր լեզվաբանական, գրականագիտական, ինչպես նաև բուն թարգմանության ուսուցման դասընթացները:

Օգտագործված գրականության ցանկ

1. Комиссаров В.Н. Общая теория перевода. – М., 1990. – С. 53-92.
2. Псурцев Д.В. Стратегия перевода: учеб. пособие по письменному переводу с английского языка на русский для студентов V курса. М.: Рема, 2010. - 160 с.
3. Bergen D. (n. d.). Translation strategies and the students of translation. *Jorma Tommola*, 1, 109-125. Retrieved July 21, 2010, from <http://www.hum.utu.fi/oppiaineet/englantilailentilologia/-exambergen.pdf>.
4. Carrel P. (1983). Three Components of Background Knowledge in Reading Comprehension. *Language Learning* 33. -pp.183-207.
5. Culler J. (1975) *Structuralist Poetics*. Routledge. London.
6. Hansen G. (2008) “The Speck in Your Brother’s Eye- the Beam in Your Own: Quality Management in Translation and Revision”, in Gile, D., Hansen, G., Chesterman, A. and Gerzymisch-Arbogast, H. (eds.) *Efforts and Models in Interpreting and Translation Research: a tribute to Daniel Gile*, Amsterdam/Philadelphia: Benjamins, pp. 255-280.

7. Harris B. (1977) "The Importance of Natural Translation", in Working Papers on Bilingualism 12, pp. 96-114.
8. Honig H.G. (1997). Positions, power and practice: Functionalist approaches and translation quality assessment. Current issues in language and society. 4, 6-34.
9. Lörcher W. (1991) Translation Performance, Translation Process, and Translation Strategies. A Psycholinguistic Investigation, Tübingen: Narr.
10. Lörcher W. (1996). A psycho linguistic analysis of translation processes. Meta, XLI, 1, 26-32.
11. Neubert A. (2000) "Competence in Language, in Languages, and in Translation", in Schäffner, Ch., Adab, B. (eds.) Developing Translation Competence, Amsterdam/Philadelphia: Benjamins, pp. 3-18.
12. Nord C. (1991/2005) Text Analysis in Translation: Theory, Methodology, and Didactic Application of a Model for Translation-Oriented Text Analysis, Amsterdam: Rodopi.
13. Robinson Douglas (2003) Performative Linguistics: Speaking and Translating as Doing Things with Words Douglas Robinson, London: Routledge, 2003, 260 pp.
14. Rumelhart D. (1980). Schemata: The Building Blocks of Cognition. In: Bruce, R.J. & W.Brewer (eds.). 1980. Theoretical Issues in Reading Comprehension. New Jersey: Erlbaum. 33-58.
15. Schäffner C., Beverly A., Benjamins J. Developing Translation Competence Publishing Company. - 2000. - 244 p.
16. Sherwood B., Harris B. (1978) "Translating as an Innate Skill," in Gerver, D., Sinaiko, H.W. (eds.) Language, Interpretation and Communication, New York/London: Plenum, pp. 155-170.

ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ И РАЗВИТИЯ ПЕРЕВОДЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНЦИИ В ПРОФЕССИОНАЛЬНОМ КУРСЕ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

Игорь Карапетян

Анна Гуюмджян

Государственный педагогический университет Армении, Армения

Аннотация

Ключевые слова: коммуникативный, прагматический, межкультурный, языковая компетенция, литературоведческая компетенция, стратегическая компетенция.

Соответствующий анализ показал, что применение компетентного подхода позволило теоретикам обучения переводу внедрить новые технологии и методы в процессе обучения переводу. Однако некоторые исследователи убеждены, что билингв может делать переводы и нецелесообразно формировать переводческую компетенцию в учебных условиях. Выделяются также подходы, согласно которым переводческая компетенция является проявлением своеобразной суперкомпетенции, в том плане, что перевод предполагает умственную деятельность и включает сознательные и несознательные процессы. В основном исследователи едины во мнении, что в основе переводческой компетенции лежат языковые, лингвистические, прагматические, культурные, социокультурные и другие компетенции, которые составят основу коммуникативной компетенции. С точки зрения обучения переводу выделяются культурные и технические компетенции.

Положительной тенденцией является то, что теоретики перевода и методисты четко стали выделять переводческую компетенцию и компетенцию обучения переводу. Принципиально важно развивать литературоведческую компетенцию, которая необходима и на этапе предпереводческого анализа, и на этапе перевода.

Невозможно представить переводческую компетенцию без развития коммуникативной компетенции, так как переводчик должен быть в состоянии в разных речевых ситуациях определить передаваемую информацию по возможности правильно и целостно. Переводчик в психологическом плане должен быть хорошо подготовленным, в умственном плане гибким и любознательным. Он/она должен читать огромное число художественной литературы или

литературы других жанров. В межкультурном плане он должен быть терпеливым, снисходительным. Он должен уметь использовать различные стратегии перевода и обучения. Таким образом, ставится задача применять новые стратегии, методы и процедуры. Примечательно то, что в рамках теорий обучения переводу разрабатывается не только стратегия перевода, но и макро- и микростратегия.

FEATURES OF THE FORMATION AND DEVELOPMENT OF TRANSLATION COMPETENCE IN THE PROFESSIONAL ENGLISH COURSE

Igor Karapetyan

Anna Kuyumjian

State Pedagogical University of Armenia, Armenia

Summary

Keywords: communicative, pragmatic, intercultural, language competence, literary competence, strategic competence.

The corresponding analysis shows that the application of a competent approach allows translators and theorists of teaching translation theory to adopt new technologies and methods in the process of teaching translation. However, some researchers are convinced that bilinguals can do translations and it is not advisable to form translation competence in educational conditions. There are also those approaches according to which translation competence is a manifestation of a kind of super-competence, in the sense that translation involves mental activity and includes conscious and unconscious processes. Basically, researchers are unanimous in the opinion that the basis of translation competence is language, linguistic, pragmatic, cultural, socio-cultural and other competencies that form the basis of communicative competence. From the point of view of teaching translation, cultural and technical competencies stand out. A positive trend is that translation theorists and methodologists have clearly begun to distinguish between translation competence and the competence of teaching translation. It is fundamentally important to develop literary competence, which is necessary at the stage of pre-translation analysis and at the stage of translation.

It is impossible to imagine translation competence without the development of communicative competence, since the translator must be able to determine the transmitted information as correctly and purposefully as possible in different speech situations. The translator must be psychologically well prepared, mentally flexible and inquisitive. He/she must read a huge number of fiction or other genres of literature. In intercultural terms, he must be patient, indulgent. He must be able to use various translation and learning strategies.

Thus, the challenge is to apply new strategies, methods and procedures. It is noteworthy that within the framework of theories of learning and translation, not only translation strategies are developed, but also macro and micro strategies.

Получено: 24.02.2022 *Received 24.02.2022*

Рассмотрено: 15.03.2022 *Reviewed 15.03.2022*

Принято: 20.03.2022 *Accepted 20.03.2022*